Ballagi 103

1.
103
805

URBÁN'

PROCLAMATIOJI.

3.

KOLOZSVÁRTT 1849.
BURJÁN PÁL KÖNYVÁRUSNÁL.

Quem non sanat medicina, sanat ignis, quem non sanat ignis, sanat ferrum, quem non sanat ferrum, sanabit funis

azaz:

A gazembernek legjobb orvosság az istrang.

I.
Hirdetmény.

Hivatali helyzetem nem jogosit ugyan engem arra, hogy proclamatiokat bocsássak ki, kötelességem azonban, a rendelkezésem alatti csász. sergekkel a polgárháborunak, a magyar pártütők kegyetlenkedéseinek, a rablásnak, és pusztitásnak végetvetni.

Utóbbi kirándulásommal a cs. vitéz sergek a 14,000 emberből álló s 16 ágyuval ellátott ellenséget Déésnéli erős állásából kiverte; gyáva vezérei az ellenségnek Katona Miklós és Teleki Sándor kéjhölgyeikkel együtt elszaladtak, pártütő csordájokat magokra, betegeiket nekünk hagyták. Mü ez utóbbiakat testvérileg gondoztuk, ők bátorságban vannak! Az ellenség ellenben útját gyujtogatással és hóhéri gyilkossággal bélyegezte; 32 felakasztott románt vétettem le a bitófáról s temettettem el.

Teljes jogom lesz vala Dées várossát, — hol dühöngő nők orgyilkosilag csapataimra löttek — elhamvasztani, de e város égés és pusztitástól megkiméltetett.

Felfogott levelek s köriratok által b. Szolnokmegye körébe az illető helységek elöljáróinak halálos büntetés fenyitéke terhe alatt meghagyatott, minden románt, ki Naszódon Urunk Ő Felségének hivséget esküdt, kiadni.

Én erős és hajthatatlan akarattal nyilvánitom, a rendelkezésem alatti vitéz császári sergek erejével; miként

1-ször Minden közönségi elöljáró, jegyző, biró, és esküdt, ki engem a pártütő sergek gyülekezetéről, vagy közeledéséről nem értesit, vagy éppen az ellenségnek menedéket nyujt, agyon fog lövetni.

2-or. Minden helység, melyen sergeimmel áthuzódom, köteleztetik fehér, vagy feketesárga zászlót kitenni, a lakosok a csász. igaz ügyet elismerendik, haditörvény alá fogják magukat rendelni, s e hon hadi főparancsnoka tábornoki helytartó báró Puchner ő nagyméltósága rendeleteinek hiven engedelmeskedni.

3-or. Minden helység lakosa köteleztetik fegyvereit s hadi eszközeit letenni s azokat a csász. katonaságnak tüstént átadni.

Ki ezt nem teszi, fegyvereit, s lövő eszközeit elhallgatja, agyon fog lövetni; lakott házak pedig, melyben fegyverek és lőszerek fognak utólagoson találtatni, feldúlatnak s merőben elpusztittatnak.

4-er. A mennyiben erőm s jó akaratom!? engedendi, az élet- és vagyon-bátorságról mindenkit biztositok. Ellenben pedig nyilvánitom, hogy minden románért, ki császárja iránti hivségiért netalán fel fog akasztatni, vagy máskép kivégeztetni, két magyar fog felakasztatni.

Titeket pedig románok, komolyan intlek, a foglyokkal ne kegyetlenkedjetek, vagy azokat meg ne öljétek; az általam kiadott biztositó levelek iránt engedelmességgel viseltessetek, az uraknak kirabolt vagy felosztott javait késedelem nélkül visszaadjátok, minden további rablástól és pusztitástól óvakodjatok, az uraság erdeit és mindennemü vagyonait épségben hagyjátok, általában minden gyalázatos erőszakoskodástól halálos büntetés terhe alatt tartoztassátok magatokat. Im látjátok románok, miként a császári igaz ügy — melynek hivei valátok — győzött; a párütők nagyobbára szélyel veréttek, sokan elhullottak, több árulók megadták magukat.

A törvényes rendnek helyre kell állani, a kölcsönös bizodalmat meg kell nyernünk, ha testvérileg akarunk egymással élni.

Még egyszer tehát románok, magyarok, németek sat. halálos büntetés terhe alatt felszólitlak a vagyon és személy bátorságban tartására, a hivságos uralkodásra vágyó párt által nagyobbára elcsábitott védtelen ellenség védelmére, s halált mondok pártütőkre, árulókra, s az uralkodó császári ház és az alkotmányos összes monarchia elleneire!

Lucchi,
százados, és alezredesi segéd.

Rosenbaum,
főhadnagy és auditor.

Urbán,
cs. kir. alezredes.

Méltságos tanár ur!*)

Bocsánatot kérek alkalmatlanságomért, miszerint ezen irást önhöz intézem. Mondják, hogy ön igen sokat ántsorgott az Urbán féle szállás előtt; természetes, hogy vele is jó ismeretségben volt; sőt állitják, hogy ön sziveskedett Urbánékat egy nagy csomó heverő ezüstre is igazitani. Ezen körülmények bátoritanak most önhöz folyamodni.

Méltságos ur!

Nagy bajba vagyok: épen most vevém a borgóruszi csatatérről egy sürgöny által (a ki részint parancsolatból, részint azon félelem miatt, hogy a magyarok mindenütt sarkába vannak, hegyen, völgyön, erdőkön keresztül, megnyugvás nélkül nyargalván, lelkindezve érkezett) az alább következő, igen fontos proclamatiot, azon szigoru meghagyással, miszerint minden popa, dászkel, falnagy, falusbiró, mulhatlan kötetességének tartsa azt, a maga parochiájába, helységébe, sőt úton, útfélen köröztetni, terjesztetni. De ön legalább hirből tudni fogja, hogy én parochia nélkül, sőt már most fogoly lévén — igen — fogoly; mert megtudván a császáriak, hogy valami 80,000 ft. és sok ezüstöt raboltam a magyaroktól, megfogtak és zsákmányomtól megfosztottak. Hallatlan dolog! Együtt raboltunk, és ők az én részemet is elragadozzák. — Én most fogva vagyok azon ürügy alatt, hogy nem helyesen jártam el a reám bizottakban. Jól van! De ha én hibáztam, miért nem javitják meg ők a hibát? miért nem adják vissza a magyaroknak ezen zsákmányt? s miért nem gátolták meg, sőt segitették az Enyed kiirtását? aztán nem csak én raboltam, hiszen minden katonatisztnek társzekere volt, a legtöbb és legdrágább

*) Ezen februariusi irományokat az oláh censor halasztgatása miatt csak most adhatjuk ki. a szedő.

zsákmányt pedig mindenütt a szövetséges szászok tették. Avagy csak az ők számukra szerezzen a vitéz román nép? Oh! sic vos non vobis mellificatis apes, sic vos non vobis furificatis rumuny! Édes mitsás ur! ezen tárgy mindenkép méltó volna a mitsád jogtanári járatos tollához. Lépjen föl benne! De térjünk a dologra. Én most fogoly lévén, a fenn emlitett köröztetést nem tehetem; annálfogva kérem mtsádat, sziveskedjék a proclamatiot hirlapokba fölvétetni, és minden úton módon terjeszteni, sőt jó lenne egy néhány farkast, rokát és egy néhány vad mokányt megfogatni, mindeniknek nyakára egy-egy tuczet proclamatiot kötni és aztán ezen követeket sürgönyök helyett útnak bocsátani. Ők, természet ösztönénél fogva, egyenesen a hegyre, az erdők rejtékeibe, a havasokra fognak nyargalni, a hol is czimboráikat az oláhokat bizonyosan föltalálják, velök az örömhirt közlendők, és igy czél lesz érve.

A szászoknak szóló proclamatiokat pedig nagy ládákba kell rakni, a ládákat bezárni és reájok irni: rablott magyar portékák. Ezen czim alatt a csász. tisztek, a szebeni, bolkácsi, disznódi szekeresek minden proclamatiot hiba nélkül a legsebesebben a szász földre takaritanak, ha ezer fuvar kivántatnék is számukra. Én ennél jobb expedienst nem látok. —

Kelt Sárd megett, a Ketskekő tetején, az oláh tábor tanyáján, és aláirtam fejérvári fogságomban.

Édes mtsás ur
mtsádnak

jóakarója
Prodán Simon,
musinai elcsapott pópa,
enyedi autocrat hadnagy,
senator és aztán Dei gratia exhadnagy, exsenator, és exlex fogoly.

U. I. Legújabb hirek: Bécs felől sok katonaság jö Magyarország felé; de még nem tudhatni, hogy a rácz király, vagy horvát király, vagy magyar király ellen-é. Annyi bizonyos, hogy az osztrák császár nevében jönek, sokan közülök magyar ruhát viselnek, magyar huszasokkal fizetödnek, és mind magyar kenyeret észnek. Ezek csak nem lehetnek magyar ellenségek!

II.

Proclamatiune. Dasz eszt, Proclamation.

Nem vagyok ugyan jogositva állásomnál fogva proclamatiokat bocsátani; de mint az Erdélyben tanyázott csász. igen vitéz és nagyon beasületes hadsergek egyik legméltóbb parancsnoka, kötelességemnek tartom kedves oláhaimhoz és szászaimhoz egy pár szót intézni; valamint azt a mult év végén is tettem Kolozsvártt létemkor, minden jogositás nélkül; a midőn a humanitás elvei szerint, békitő szellembe müködve, mint igazi hadvezérhez illik, minden gyilkos oláhért, ki az én és császár nevében gyilkolt és megbüntettetett a törvény által, két becsületes magyart igértem felakasztatni (sajnálom, hogy az igazságot és a büntető törvényt magát személyesen meg nem fogathattam, mert magam felakasztottam volna őket). Ezen intézkedés t. i. a kolozsvári proclamatio által a kedélyeket egészen lecsillapitottam, az ország szeretetét, bizalmát erősen megnyertem, és a csász. seregnek hallatlan becsületet szereztem.

Rettenthetlen rumunyok! havasi mokányok!

Épen egy fényes győzelmet nyerék Borgó-Rusznál a magyarokon, és már Kir. Némethitől egész Dornáig előhaladtam, rövid időn Bukovina közepéig nyomulok; tehát nem sokára Kolozsvártt leszek. Remélem, hogy nem leszen megint ott az a haszontalan Wardener, a ki az én s az egész fényes tisztikar u. m Gläser, Jablonczky, Losenau, Wieser sat. kivánságára sem engedte meg ott létünkor a Kolozsvár fölprédáltatását, holott én ezt derék rumunyaimnak megigértem volt.

Nagy haju borzos rumunyok! Tortyos, éhezett vitéz mokányok! Föl! föl! mindnyájan az erdők rengetegeibe! Részetökön az igazság. Ti, a mióta Gelu királytok alatt a magyarokat legyőztétek, mindig szabad, és a mellett értelmes, mivelt, polgárositott birto-

kosai voltatok Erdélynek, mig tavaly a magyaroknak polgári mindenféle jogokat, ingyen örökséget, szabadságot, hazát ajándékoztatok. És ők a hálátlanok, lázzadni kezdtek, Balásfalvára ezrenként csoportoztak, Orláthon gyüléseztek, Szebenben comitét tartottak, és összeesküdtek, miszerint a ti virágzó mokány városaitokat elpusztitsák, gyönyörü rumuny falvaitokat elhamvaszszák, gazdag udvarházaitokat, rendezett jószágaitokat kiraboljják, nagyhirü iskoláitokat eltöröljék, nemes fajatokat, mely a régi rómainak ép oly bizonyos maradéka, mint az őszi esőzésnek a sár, kiirtsák. A nagy rómaiaknak, Camillusnak, Fabiusnak, Scipionak, Catonak, Ciceronak valódi maradékai. Jánk! Mikás! Móga! Axinte! Prodán! Barnutz! és Clo — Cloco — Clocotsán — Kotsán! hallhatlan nevek! föl! föl!

Hős rumunyok! Én nektek igazi szabadságot, korlátlan szabadságot adok: raboljatok, égessetek, gyilkoljatok. Ezt teszi a nemes szász nemzet is, ezt teszem én is tisztikarommal. Ez az igazi szabadság!

Vitéz rumunyok! föl! föl! a meredek hegyekre, az erdőkre! csapjatok le onnan a sikon álló magyarokra mint a dühödt farkas a juhnyájra, rohanjatok le a védtelen helységekre mint az olálkodó héja a galambokra. Csak rajta! mert ezt a galambok birtokosa a nyáj pásztora, maga a császár parancsolja.

Bátor szivü rumunyok! ne tartsatok semmitől. Tudjátok ti, hogy én titeket mindig az erdő felől állitalak, a hol ti igen jártasok vagytok, ott titeket senki bé nem ér; biztosan szaladhattok. Aztán müködésünk főleg éjszaka történik, mint Kir. Némethinél. A mi sergeink vitézségével s az oláh és szász jellemével, leginkább megegyezik a setét éjszakai müködés.

Kifogyhatlan erejü rumunyok! szennyes, szurkos mokányok! Ne féljetek! Ha vesztenénk is a téli időben, még vagyon nektek egy kiapadhatlan sergetök a ti lombos kozsokotokban. Minden oláh kozsok egy megvihatlan fortalitium rumunyescum.

Felvilágosodott értelmes rumunyok! Bizzatok az én ügyességemben is. Tudjátok meg, hogy én vagyok az oláh Nápoleon. Engemet a golyó sem jár. Épen ez az elöjoguk van az oláh generáloknak is, a milyen Jánk, Mikás, Móga, Axinte, Prodán, Barnutz sat. Azért nem ért bennünket egy golyó is, pedig mi ugyancsak távol állunk mindig a csatatértől. De már a mi az istrangot illeti, arról még nints tudómásunk. Reméljük, hogy rövid idő alatt valamelyikünknek alkalma lesz ezzel is experimentumot *) tenni. A pálczáról többeknek van ismerete közülünk p. o. generalu Móga, ezelőtt néhány évekkel, némi lopásokért, az enyedi piaczon próbát tett 25 pálcza elfogadásával. És meg kell vallani, hogy ezen generálokat ha a golyó nem is, de a pálcza járja.

Ős, törzsökös vitézségü szászok! Figyelmet! (de ne tátsátok ki szokástuk szerint annyira szájatokat), keljetek fel tömegestől; főleg pedig nyuljatok mélyen zsebeitekbe. Feszitsétek meg eszetöket; készitsetek ravasznál ravaszabb terveket. Most van igazán szükség az ármányra, furfangra.

Prudens és circumspectus szászok! Emlékezzetek vissza, hogy mióta ti Erdély levegőjét szivjátok, ármány, cselszövény, hitszegés, árulás volt fő müködéstök. A köztötek lakó oláhokat minden jogaiktól megfosztottátok, sanyargattátok; a magyarokat ezerféleképen kizsebeltétek; az országban mindig különféle elemü castot alkottatok, a magyar közérdeknek mindig ellene szegültetek; kiváltságaitoknak saját értelmet adtatok, azokat nem magyaráztátok, hanem szászoztátok; az osztrák (nem magyar) kormánynak mindig kémjei, nemzet testvéreiteknek fondorkodó alattomos vádlói, az országnak árulói, nemzeti kainok voltatok. Közelebbről pedig ezen általatok örökké sanyargatott oláhokat lekenyereztétek, aztán a magyarokra uszitottátok. Követ-

*) Adja az Isten. Szedő.

ségeket küldöttetek Bécsbe, Olmüczbe, Inspruckba, Karloviczba, a muszkatáborba, Francfurtba a magyar alkotmány megbuktatására. Az oláhokkal szövetkeztetek a magyar kiirtására és szövetségeseitöket, mint circumspectus jo gazdák, a magyar földre szállásoltátok, magatuk közt nem szenvedtétek; de a zsákmányból osztoztatok; a rablott marhákot, gabonát, bort, butorokot, ezüstet mint rablo méh a munkás méhek gyüjteményét, a barlangba, a fundus regiusra fuvaroztátok. Tervetök mesteri volt és szépen sikerült. Menyetek ezutánis ezen az uton. Igyekezzetek föleg azon magyar városokot elpusztitani, melyekbe föiskolák vannak, ez által a magyarok nevelés nélkül maradnak; az oláhokhoz hasonlok lesznek. De csakugyan ilyen alkalommal mi csász. tisztekül és ti szászok, a várost elöször kiraboljuk; a többit a gyilkos oláhokra bizzuk. A legyilkolt, elhamvasztott város fölött pedig sajnálkozni fogunk; sőt harmad nap mulva, a megfagyott halottak fedezetire segitségetis küldünk, s ez által kezünk a világ elött tisztára lesz mosva. Ezen terv legszebben sikerült Enyed városával.

Vitéz és egyenes szivü szászok! Ne tartsatok a kimeneteltől. Ti nem veszthettek. Hiszen századok óta foljtatjátok a mesterséget és soha utol nem értek benneteket. És ha most győztek a csatatéren, ti fogjátok dictálni a föltételeket; de ha győznek is a magyarok a csatatéren, a tanácsterembe ti fogtak győzni; ott mindig győztetek. Minden hibát az oláhokra fogunk hárittani és ti, bizonyoson még ujj kiváltságokot nyertek Bécsbe.

Nemes lelkü szászok! Tekintsetek bizalommal magatukra! courage! légyetek büszkék származástukra. Ti a nagy német nemzet ivadéki vagytok; mutatja ezt nyelvetök hasonlatossága, p. o. Bokflisch és Spek. Mekkora hasonlatosság! A német nemzet jelleme: egyenesség, becsületesség, vendégszeretet. Épen ez a ti jellemetökis; tudja ezt a világ tapasztalatból, s onnat van a példa beszéd: szász emberség szalmatüz.

Kedves szászaim! Néktek fontos szerep jutott. Ti keveritek most a kártját az Erdélj sorsa fölöt és valojába mesterileg összezavartátok az ország viszonyait. Foljtassátok munkátukot, ujj kiváltságokra számithattok.

Fatum! Te, és csupán te vezetted eddig éltem fonalát: származásom, születésem, növeltetésem, elveim, müködésem, mind a te müved volt. Te mindig kedvező voltál irántam. Szülöttem az A—tzi retirádába, egy markotányosnötöl futás közbe és már születésem jo jel volt a futás mestersége elsajátitására. Az apám hogy ki volt? soha sem tudhatta édes anyám. És igy, mint rendszerént minden bitang, mindig szerentsés voltam. Növeltettem egy katonai intézetbe. Nem lévén sem rokonim, sem hazám, a hon szerelmet soha sem éreztem és annálfogva a legjobb császári katona tulajdonságait birtam, akármelj országnak elpusztitására kész voltam. Nem sokára tiszt lettem, ritka tulajdonságokot birván, elömenetelt nyertem. Mint hazátlan ember gyülöltem a haza polgárait és mégis emberbarátnak, könyörületesnek mutattam magamat; nyájos, sima voltam; ajkaimon joszivüség, lelkembe pokol volt. A hadsereg volt tanyám és a ki fizetett, annak hüséget esküdtem; de nem lévén soholt hazafi vagy polgár, hazafi érzelmet nem ismértem, polgári kötelességet nem tiszteltem; fizetésért mindenre kész voltam. Szoval: épen a camarilla ágensinek termettem. És ugy is történt: 1848-ba Juliusba, a bécsi camarilla különös megbizását nyertemmeg; megbizatásomat hiven teljesitettem, polgár háborut támasztottam, meljhez képest a Dó'sa porhada csak árnyék volt; iszonyokot követtem el, ugy hogy, Hora és Kloska csupa bárányok mellettem; nyomort árasztottam Erdéljre, a miljent a nemzetek évkönyveibe találni nem lehet. És most mégis el kelle hagynom véres müködésem szin heljét! oh fátum! ne hagy el! vess számomra még egy szerentse koczkát. Én, részemről összekeverem még egyszer az élet játék kártjáját; ujj játékot kezdek

hogy lássam mit nyerhet vagy veszthet az, a ki lelki ismeretét eljátzotta. Bétörök ismét Erdéljbe. Rumunyok! Szászok! legyetek készen.

És most hozzátok fordulok titkos nemtöim Sátán! Belzebub! Asmodée! Arimán! s a pokolnak minden ördögei! a camarillának minden tagjai! Tudjátok ti hogy, mindig hivetök voltam, érdektökbe müködtem; de föleg miota tavalj nyáron, pokoli lovagtuknak Bécsbe innepéljesen fölkentetek, sátáni csudákat tettem. Mint a méregkeverő, a tiszta italba mérgét bele lopja; azután az italt összekavarja, fölrázza és osztán iszonyu kinokat, rémülést, halált osztogat a szerentsétleneknek; ugy énis az Erdélj boldogito békéjébe, a vad indulatok minden nemeit, gyülölséget, bosszuállást, nagyravágyást, ragadozási vágyat, vallási, polgári, nemzeti külön érdekeket beleöntöttem, a meghasonlást mint dühös orkánt, fölélesztettem, az egészet, az ármány tündér páltzájával, a remény sötét palástja alatt összekavartam, és osztán a mérges italt kiosztottam. De hogy történt ez? mtsás ördögök és felséges camarilla! oh ez, egy remek mü volt! Akármeljik ördögi fejedelemnekis dicsösségire válnék: Én a békés magyarok közül, ezereket hurczoltattam megkinozva, kirabolva, megkötözve Naszodra, Balásfalvára, még pedig a császár nevibe. A vad oláhokot, az áruló szászokot, a magyarokra uszitottam, amazoknak csorda tömegöket, ezeknek furfangosságukot fölhasználtam. Raboltam, gyilkoltam, égettem, vérfagylaló aggodalmot, rémülést, kétségbeesést okoztam, nyomort árasztottam. Az osztrák kormány ugyan, már sokszor tette ezt, szeretett? magyarjai irányába; nevezetesen 1703-tól 1711-ig a vad ráczok által az alföldet szinte Budapestig földulatta. Ezen vad ráczok 1690-be szállittattak a magyar canahánba és azota az osztrák kormánynak mindig vérebei, a magyarnak esküdt ellenségei voltak. De ilj kiterjedésbe mint most, soha se foljtatta az osztrák ház, a magyarok elleni irto háborut. És soha

munkásb szolgája nállamnál nem volt. Én Erdéljbe müködtem és nincs ma Erdéljnek egy magyar családja, mely, gyászba ne volna. Nem emlitem az egyesek szenvedéseit; az oláh táborba hurtzolt ártatlan magyar léányokot, a megfertözött nöket; sem azt hogy czinkos társaim eleven magyarokot nyuztak meg, másokot szalmába kötözve megperzseltek, másoknak karjait, lábait, nője elött vágták le, a nönek emlöit lemetzették, a terhes asszonyt fölhasitották a csecsemöket szüléi elött lántsába husták, másokot félig földbe ástak és czélt lödöztek réá; nem emlitem a meggyilkoltaknak, sokszor 24 oráigis tarto irtozatos vonaglását, haldokló rángásait; sem azt hogy a holt testek, az utzákon, a kertekbe temetetlen maradtak, a halottak beleit a sertések messze hurtzolták, oldalbordáit a kutyák rágták; a kiontott s megaludt vér vastagon boritotta a földet; a szétszort tagokon varjak, szarkák kopácsoltak. Csak egyetlen meggyilkoltnak szemlélete, az elhalványult ábrázat, szederjes ajkok, a hideg tagok rángása, a kinos hörgés, a vérrel áztatott környék látása, olj valami hogy, tiis mtsás ördögök! megelégednétek vele. De én többet tettem: én országos zavart, polgárháborut támasztottam. És hogy eszközöltem én ezt? a következő modon:

A magyar uraságokot kirabolva, megkinozva, kötözve Naszodra hurczoltattam, mikor elöttem voltak, sajnálkoztam rajtuk; mondottam hogy ez véttségből történt; sebjeiket gyogyittattam, azután a fogjokat elbocsátottam, sőt nyugtatvány mellett mindeniknek utiköltséget ajánlottam és fedezetetis adtam. A boldogtalanok magasztalták nagylelküségemet. Igyekeztem magamis, mások általis tudtul adni a szerentsétleneknek hogy, ha az uniotól elállanok, Erdélj független, szabád ország lesz, minden hivatalokot az uraságok nyernek meg, a robotis vissza áll, mert azt akarja Jósika Samu is és minden barátjai. Az unio által pedig, minden hivatalokot a magyarországiak ragadnak magukhoz,

a robotis eltörlödik, de kárpotlást adni az állodalom nem képes; tehát az aristocratia tönkre jut. Ezen eszmék szélesen kiterjedtek és bámulatos hatással voltak, sok uraság szivébe mélj gyökeret vertek. Ezen kivül, az én fogjaim rollam csupa joszivüséget, könyörületességet, megelözö udvariasságot terjesztettekel. Azonba, alig értek haza, ujjra kiraboltattam, elfogattam öket. Ök, töllem nyert biztositó levéllel (Pasurával két fejü sas) lévén ellátva, nem hihették hogy elfogatásuk az én mivem; hivatkoztak a pasurára; de az oláhok azt szétték. A fogjok mindent az oláhoknak tulajdonitottak, engemet pedig magasztaltak.

A magyar parasztok közt elhiresztelem hogy, a robotot a császár rég eltörlötte; de a földes urak nem akarnak beleegyezni és ez a háboru oka; mert az oláhok a robot eltörlése végett lázzadtak föl. Ez által a magyar parasztba, a magyar ügy iránt hidegséget, söt gyülölséget gerjesztettem, föleg azt állitván hogy, az uraságok csak magukot s joszágaikut akarják általuk öriztettni s azért szollitják föl a katonáskodásra; de jobb volna az oláhok mellé állani s velek osztozni az uraság joszágából. Ezen müködésimnekis volt sikere, kivált kezdetbe.

Az oláhokot országlással biztattam; s miután köztökis elterjesztettem hogy, a robot eltörlése csupán a császár munkája, de az uraságok vissza akarják azt állitani s ez által az oláhokot dühösségbe hoztam, nékiek igértem Erdéljt, és már elöre fölosztottam az országot praefecturákra. Alkiráljokot (kreisor kis király) praefectusokot, tribunusokot, centuriokot, neveztem; bocskoros legiokot rendeztem, a magyar tisztviselök mellé söt sok heljt heljettök, oláhokot neveztem; országos oláh tzimert határoztam, és ez volt: a pasura, passer, veréb, pasura, két fejü veréb. Ezen intézkedésbe a legföbb szerepet vitték a popák, dászkelek, balásfalvi oláh exprofessorok. Értekezés helje volt Balásfalva, Naszod, Orláth és minden oláh templom. A közép pont, az igazgatás helje, a comité fészke

volt Szeben, az elnök Puchner; a comité tagjai Barnutz, Baritz, Salmen, Salmennö (a ki fekete mellényt, sárga szoknyát, s kalapján nagy, sárga fekete lobogot viselt) s más oláh és szász notabilitások. A kitünöbb dühös popák, dászkelek, az egy, két classist végzett, tekergö oláh morék, cancellistje név alatt utaztak, lázzitottak. Ezek, és a tömlötzökből szabadult gonosztévő oláhok, elcsapott oláh clericusok, inasságot viselt oláh legények, absitos katonák, a föfö hivatalokra alkalmaztattak. Elterjesztettem azon hirt hogy most ugyan szükséges az oláhoknak a szászokkal kezet fogni; de miheljt a magyarokot kiirtjuk, az oláh nép, mint sokkal számosb, fog uralkodni a szászok fölött; a még életbe maradt magyar uraságok pedig robotot tesznek az oláhoknak; maga a császár is oláh vallásra állott. És rumunyim jo reménység fejibe, Dbrbe, a tordai berekbe, kikiáltották Jánkot oláh királjnak.

A szászoknak megigértem hogy, ha az unio fölbomlik, Erdélj osztrák provinciává változván, ök, mint német fajta nép, uralkodni fognak. Ezt örömest hitték, mert századok óta mindig ezen törekedtek. Igértem továbbá hogy, az oláhok füle mellett le fog ütni a császári hadsereg és soha sem fogja engedni hogy, a ronda oláh, a nemes szász jogaiba osztozzék; a dézma heljre áll; az oláh szolgálni fog. De most szükséges az oláhokot lekenyerezni; német országot követségek által rokonszenvre birni; az ármánynak minden nemét fölhasználni; a lázzadást egyetértöleg, systematice, comité által igazgatni; mindent a császár szent nevébe tenni; minden ezközöket megkisérteni; mert a tzél szentesiti az ezközököt: a császár nevébe és érdekébe szabad rabolni, égetni, gyilkolni: a magyarok pártütök, mert királjuk által szentesitett alkotmányos jogaikut, életöket, nemzetiségöket védik.

Minden egyes panaszlot kihalgattam, nyájos voltam és osztán minyájukot egy más ellen uszitottam. Kolo'svár piatzán az oláhok iránt szigorunak mutatkoztam; azonba a magyarok fegyvereit elszedettem, a

jobbakot a csász: tisztek maguknak tartották, a hitványobbakat az oláhoknak szászoknak osztogattam a magyarok gyilkolása végett.

De miért említsem az egyes tényeket!? Én falvakot, heljségeket, városokot hamvasztattamel. A munkás szorgalomnak századok alatt szerzett gyüjteményeit semmivé tettem. A nap borzasztó félelmek közt, az éjj leirhatlan rebegés, fojtogató aggodalom közt telik az erdélji magyarra nézt. Hasonlo az ök állapotjuk az elitélt bünöséhez, csakhogy ök, könyenhivöségük, joságuk, ártatlanságuk érzetébe kéntelenek kiállani minden pertzbe, a legkegyetlenebb meggyilkoltatás általi halál félelmet. A kényelembez szokott és koldusbotra jutott özvegyek ezreinek jajjaik, az egeket verdesi; az árva, nyomorult gyermekek sokasága, számithatlan; megfagyott tagu, megkinzott bénákkal tömvék a még fönmaradt városok. Én a Básta, Karaffa müködéseire, a tatárok, mongolok pusztitásaira árnyékot vetettem. Nem volt elöttem semmi szent: az egyezkedés, fogadás, hit, könyörület, mind semmi. Fogadásom daczára minden privát fegyvert elraboltam s cinkossaimnak osztogattam; a hodolo városokat kifosztottam, a templomokot megloptam, az oltárokhoz lovakot kötöttem, a gazdagnak ezüstjét, a szegénynek falatját, a férfinak fegyverét, a nönek ruháját, a napszámosnak kapáját, ásoját elzsákmányoltuk. A megkinzott, sebesitett aggokot, árvákat, nöket, meztelen a téli fagyra kidobtam, oláhaimmal, szászaimmal vadásztattam. A rabló oláh csordát, lopott marha csordájával együtt, innepélyes fogadásom daczára, a magyarok rettentése végett, Kolo'svár piaczán átvittem, söt, magam, tiszti karommal, k[illegible]onai bándával eleibe mentem, tisztelegtem (oh! gyönyörü, felejthetlen látvány!) a mi a csász. sergek nagy dicsösségire vált, mert ez által a három sereg testbe, lélekbe, szellembe, összeolvadt.

Igen—én egy egész országot elhamvasztottam, lakossait vérbe förösztettem; Erdélyt egy nagy teme-

tövé változtattam, mely fölött most a téli köd ugy fekszik, mint egy nemzeti koporsotakaro, és én a gyászfátyol fölött, mint öldöklö angyal, mint a nemzet bakoja lebegek. Nem volt az ármánynak neme, nem volt iszony, istentelenség, melyet a ti érdektökbe, mtsás ördögök! és felséges camarilla! el ne követtem volna. Ugy van—nem tagadhatjátok, miszerént anyira mentem hogy titeket, ördögöketis felyül multalak, szégyenbe hagytalak. Avagy micsoda más követségbe küldöttétek Jankerlit Szebenbe? hanemha azért hogy, mérsékeljem magamot, s hadjak még valakit életbe, a kit későbbre ti kinozhassatok. És mégis ti most elhagynátok? Nem—ez, nem lehet.— Hogy bizalmatukot továbbrais megtartsam, öszinte hitvallást tészek elöttetek:

Hiszem hogy nincs könyörület, nincs kegyelet, nincs humanitas, nincs lelkiismeret, nincs vallás, nincs erkölcs, nincs lélek, nincs föltámadás, nincs isten. Hiszem hogy ez a föld az ördögöké, a hatalom az ármányé, a jutalom a gonoszoké mind örökké.

De hogy hitvallásom teljes és tudositásom tökélletes, öszinte legyen, még egy pár szót. Az estve megveretve, leveretve, fáradtan, ide érkezvén, tervek készitésivel foglalkoztam; az álom meglepett és képzelhetlen nyugtalanságomba, egy irtozatos látvány tünt elömbe: A birodalom minden pontjain, a földet vastagon vér boritotta; a fölpárállo vér gözze, rémittö vérellegekbe sürüdött össze; a nemzetek gyászsohajjai egy orkánt alkottak, mely, az elégetett helységek hamvával a léget megsötétitette; a népek könyei rohano folyokká alakultak, a birodalom közepébe egyesültek, egy tengert képeztek, melyen én veletek, mtsás ördögök! és felséges camarilla! egy töredezö hajoba, együtt hánykodtunk. Irtozatos szélvész, dörgés robajzott; a vérfellegekből a szerencsétlenek jajjai, sürü villámokba czikáztak; a meggyilkoltak utoso hörgései, menykövekké alakulva, lesujtottak hajonkra, összezuzták feketesárga lobogonkat; a népek átka, mint egy vihar, összetörte több tronusokból alkotott árboczfánkot. Arimán,

lesütöttfővel, kétségbeesve állott, a szilakba tört kormány rudja mellett. A vihar mind növekedett, végveszély fenyegetett; rettenetes hánykodás! kétségbeesés lepett meg. És most, maga az isten, kit, mi soha se hittünk, s kinek kegyelméből, magunkot uralkodni mondottuk és a népet nyomorgottuk, megmutatta magát a vérfellegek közepette; mellette állott az igazság, a napnál fényesb arczával és számadást tartott; olvasta földi sáfárkodásunkot, kimondta utoso itéletünket és szava fölolvasztotta csontvelönket: menyetek, mondta, földi ördögök, a gyehennára, s a pokolnak minden kinjai környékezzenek titeket; az általatuk történt minden szerencsétlenségek marczangolják lelketeket mind örökké. És ekkor a népek minden nyomorait egy menykövé alakitva, jobbjával, réánk sulytotta. Leirhatlan szenvedés, kétségbeesés fogottel bennünket: az üldözött szerencsétlenek lelki tusája, a meggyilkoltak kinszenvedései, csekélységek lehetnek az én akkori érzéseimhez képest. Az itélet utoso szavával, a kön- tenger hullámai összecsaptak fölöttünk s elnyelték hajonkat. Ezen rettenetes tünemény alatt, szenvedéseim növelésire, láttam hogy, az elpusztitott birodalom romáin, mint a puszták zöld oázzai, helységek, falvak, városok merültekföl a vértrágyázott föld alól; a meggyilkoltak árvái, mint vidám, munkás, szabad, boldog népek csoportoztak, egymással békébe éltek. A nap tisztább, a föld termékenyebb, a népek boldogobbak voltak mint valaha az elött. De nem—ez nem lehet—. Ez csak álom volt. Megfeszitem még egyszer minden erömet—ujj terveket készitek—ujj kisérletet teszek és —wenn alle Strike reissen, so—wird mein Strang gewiss nicht reissen. *)

Kelt Dornán, Bukovinába, ötödik nagyszerü futásom 2-dik napján.

URBÁN.

Erdélyi lázzitó főnök, császári ezredes.

---

*) Ámen!